

Helsinkiški bilten

HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI
Rige od Fere 20, Beograd;
tel. 011/3032-408; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR. 63 // APRIL 2010

SRPSKA NAPREDNA STRANKA: PRIPREMA ZA IZBORE

Srpska napredna stranka (SNS) je veoma ofanzivno krenula u pripreme za nove izbore, bez obzira da li će biti prevremenih izbora, na čemu ona insistira, ili će se oni održati u redovnom roku, 2012. Njen osnovni cilj u ovoj fazi je da preuzme što više glasača Srpske radikalne stranke i da na lokalnim izborima koji se održavaju u pojedinim mestima, pokaže svoju moć. Svi dosadašnji učinci bili su zadovoljavajući. Slabosti SNS, međutim, su u njenoj lošoj kadrovskoj strukturi i nepostojanju pravog programa. Dosadašnja retorika svodila se na demagoški, pre svega socijalni populizam.

U promovisanju SNS učestvovao je ceo konzervativni blok, uz logističku podršku medija. Sadašnja udarna pesnica SNS su uglavnom propagandisti rata Socijalističke partije Srbije (SPS) s početka devedesetih: Ratko Marković, pisac Miloševićevog ustava, Brana Crnčević, operativac etničkog inženjeringa, najpre tokom rata u Hrvatskoj, a potom i u Bosni i Hercegovini, Božidar Delić, komandant prištinskog garnizona 1998. i 1999. godine, svedok u slučaju Milošević (njegovo svedočenje je i njega inkriminsalo, postoje snimci na kojima se vidi kako sa tenka pali albansko selo), Goran Radosaljević Guri, šef Žandarmerije za vreme NATO intervencije i drugi sličnog profila.

Strategija SNS da okupi što veći broj poznatih ličnosti svodi se na preuzimanje kadrova Demokratske stranke (DS), Demokratske stranke Srbije (DSS) i G17 plus. Popularnost stiže i fokusiranjem na korupciju, ali se nikad ne bavi njenom suštinom. Sve "korupcionaške afere" nastoji da prebaci na leđa vladajuće koalicije, uključujući i aferu sa narko bosom Darkom Šarićem. Reforma pravosuđa je teren na kome je SNS našla prostor za kritiku vladajuće koalicije, a u tome joj pomažu sve sudije i tužioci koji nisu reizabrani. Prave se afere od svakog slučaja kako bi se zamaglila suština, a to je reforma koja je bila neophodna. Naime, pravosuđe je poslednje uporište konzervativnog bloka i zato ga on brani svim sredstvima.

"Prebeg" generalnog sekretara Predsedništva Srbije Vladimira Cvijana i bivše savetnice Miroљuba Labusa Zorane Milanović u Srpsku naprednu stranku deo je šire strategije koja se svodi na "jedan prebeg nedeljno". Time se ujedno želi delegitimirati vladajuća koalicija i izdejstvovati prevremeni izbori. U istoj funkciji je i inicijativa Srpske napredne stranke u prikupljanju milion potpisa za nove izbore (podržali NS i DSS).

SLUČAJ CVIJAN

Prelazak Vladimira Cvijana, bliskog saradnika predsednika Tadića, u SNS izazvao je pravu senzaciju. On je kao razlog ostavke naveo korupciju prilikom reizbora sudija, ali do sada nije pružio dokaze za svoje tvrdnje. Izneo je CD sa podacima o reizboru, koji, navodno, ukazuju na zloupotrebe tokom same reforme. Cvijan je takođe, optužio ministarku pravde Snežanu Malović i predsednicu Vrhovnog saveta sudstva (VSS) Natu Mesarović da su deo „pravosudne mafije“.

Tomislav Nikolić, lider SNS, je za prelazak Cvijana rekao da su „partije živi organizmi, te ljudi dolaze i odlaze“. On je najavio, međutim, da će Cvijan dokaze koje ima o korupciji u pravosuđu „predati onome kome treba i nadležni samo treba da mu se obrate“.¹ Nikolić je dodao da je SNS tu da Cvijanu pomogne da istera pravdu.

Za Demokratsku stranku ova afera je još jedna u nizu kojom joj se želi pripisati odgovornost za korupciju. Šef poslaničkog kluba „Za evropsku Srbiju“ Nada Kolundžija smatra da prelasci iz jedne u drugu stranku dokazuju političku

nezrelost srpskog društva i da „stranke koje to rade pre svega imaju na umu političku borbu, a ne potrebu da dobiju kvalitetne ljude“. Dodala je da je reč o interesnim razlozima, s jedne strane, dok sa druge, služe kao sredstvo za politički obračun sa partijama koje su na drugoj strani!“²

Na Cvijanove optužbe Tužilaštvo će morati da reaguje. Bivši predsednik Ustavnog suda Slobodan Vučetić je izjavio: „Cvijanove tvrdnje o korupciji u pravosuđu nadležni moraju da ispituju do kraja, on je mnogo toga pokrenuo i to mora da se raščisti. Bez obzira na to što ministarka pravde i predsednica VSS mogu da pokrenu tužbu protiv Cvijana, u njegovoj izjavi ima elementa i da tužilaštvo reaguje. On je izneo krajnje grube optužbe, i to se ne sme završiti samo na rečima“³

Portparol Republičkog tužilaštva Tomo Zorić pozvao je Cvijana da sve „dokaze dostavi Specijalnom tužilaštvu za organizovani kriminal“, na šta je Cvijan odgovorio da je predsedniku Srbije dokaze o korupciji predala Vesna Vodinelić Rakić, inače žestoki kritičar reforme sudstva. Ona je negirala njegove tvrdnje: „Nisam nosila, niti slala nikakve dokaze o korupciji u pravosuđu u Predsedništvo Srbije, niti u tužilaštvo. A što se tiče mog odnosa sa Vladimirom Cvijanom, ne znam šta da vam kažem. On je bio na Katedri za upravno pravo na fakultetu i ja sam ga veoma poštovala i cenila. Ali mislim da je učlanjenjem u Srpsku naprednu stranku on otišao na pogrešnu stranu“⁴

Ministarka pravde Snežana Malović ocenila je kao „besmislene“ optužbe Cvijana, jer one predstavljaju „pokušaj SNS da diskredituje neophodan i neizbežan proces reforme pravosuđa“⁵.

1 Tanjug, 19. april 2010.

2 Isto.

3 Press, 21. april 2010.

4 Isto.

5 Isto.

Srpska napredna stranka zatražila je ostavku predsednice Visokog saveta sudstva Nate Mesarović zbog „laži“ da ne zna ko je Vladimir Cvijan, i kao „dokaz“ ponudila snimak razgovora Mesarovićeve i Cvijana.

Stav SNS prema reformi sudstva može se sveći na ocenu koju je izneo partijski funkcioner Nebojša Stefanović: „Očigledno da je takozvana reforma pravosuđa u stvari bila čistka čestitih, časnih i poštenih sudija, na čije mesto su dovedene politički podobne sudije. Pošto je Demokratska stranka nosilac ovakvih poteza i mahinacija u tom postupku, očigledno je da je koristila svoj politički uticaj pri izboru sudija“.

CVIJAN POD ISTRAGOM ZA ŠPIJUNAŽU

Istraga o slučaju neovlašćenog snimanja predsednice Kasacionog suda Nate Mesarović je pokrenuta i osnovano se sumnja da je snimak napravio sam Vladimir Cvijan, dok je još bio vd. sekretara Predsedništva Srbije. Kako sumnjaju u Tužilaštvu, snimak je načinio svojim mobilnim telefonom. Reč je o prvorazrednom skandalu, jer je predsednica Vrhovnog saveta sudstva i Kasacionog suda u rangu predsednika države i predsednika skupštine. Takođe, upravo je predsednica Kasacionog suda jedina ovlašćena osoba koja daje saglasnost za prisluškivanje kod krivičnih istraga.

Snimak razgovora Nate Mesarović i Vladimira Cvijana pušten je u javnost nakon njegovog prelaska u Srpsku naprednu stranku. Nezavisno od motiva zbog kojih je tajno snimana predsednica Vrhovnog suda, u ovom slučaju postoje elementi odgovornosti i to krivičnog dela - neovlašćeno snimanje i prisluškivanje iz člana 143. Krivičnog zakonika. Ukoliko se utvrdi krivična odgovornost, za to delo je zaprećena kazna zatvora od šest meseci do pet godina. Takođe, ako se dokaže postojanje elemenata

krivičnog dela špijunaže, zaprećena je kazna zatvora u trajanju od tri do 15 godina..

Nata Mesarović rekla je da je „iznenađena činjenicom da se članovi Visokog saveta sudstva optužuju za korupciju prilikom izbora sudija i da zbog toga službenik u Predsedništvu podnosi ostavku“. Pozvala je Cvijana službenim putem u službene prostorije kako bi je upoznao sa indicijama i dokazima kojima raspolaže. Ona je dodala da nikada nije izjavila, kako tvrde u SNS, da Vladimira Cvijana ne poznaje, već da ne zna ko je Cvijan, imajući u vidu način njegovog predstavljanja i njegovih kvalifikacija prilikom prelaska u SNS. ⁶

Ministarka pravde Snežana Malović je izjavila: „Vladimir Cvijan je snimao mnoge ljude, između ostalih direktorku Agencije za borbu protiv korupcije Zoranu Marković. Mogu da izrazim sumnju da je, pošto sam i sama vodila razgovor s njim, snimao i mene. Ako je to tako, javno ga pozivam da emituje snimak“.⁷

6 Blic, 23. april 2010.

7 Press, 26. april 2010.

Zorana Marković o svom kontaktu sa Cvijanom kaže: "Naravno da sam se sretala sa Cvijanom kao zaposlenim u Predsedništvu Srbije. I dalje ne bih da komentarišem! Međutim, meni nije jasno da nadležni organi u ovom slučaju još nisu reagovali. Jer, samo na osnovu onoga što se do sada pojavilo u medijima on je već trebalo da bude priveden i da se pokrene postupak za neovlašćeno puštanje u javnost podataka. To je krivično delo".⁸

DRUGI PREBEZI

Zorana Milanović, bivša savetnica za energetiku Miroljuba Labusa, je takođe zanimljiv slučaj. Ona je izjavila da joj je čast što je u timu SNS, navodeći da je potrebno da se definiše šta je državni interes u energetske sektoru i da „sa tim nema trgovine“. Ona je kazala da treba vratiti srpski energetske sektor „tamo gde mu je realno i mesto“, da bude centar regiona i jugoistočne Evrope ne samo za tranzit, već i snabdevač električnom energijom Srbije, ali i okolnih zemalja.

Naprednjaci dovode još jednu poznatu ličnost u svoje redove. Reč je o Goranu Radosavljeviću Guriju, bivšem prvom čoveku Žandarmerije, koji je učestvovao u ratnim zbivanjima na Kosovu. Sada je uključen u rad partije, a bio je angažovan i u pripremama SNS za lokalne izbore u Aranđelovcu.

Međutim, naprednjaci imaju nameru da dovedu i funkcionere nekih drugih partija. Naime, planiraju da svake nedelje dovedu novog čoveka. Spekuliše se da im se posle prvomajskih praznika pridružuje još jedan poslanik iz vlasti⁹.

SLUČAJ ŠARIĆ

Slučaj šefa narko kartela Darka Šarića takođe služi SNS kao dokaz povezanosti vladajuće koalicije sa kriminalom. Tomislav Nikolić je optužio vlast da je sponzorovala osnivanja "Šarićeve bande". Direktno je optužio predstavnike vlasti da su bili sponzori-mecene osnivanja te bande u Srbiji, i traži od Tadića da otkrije ko je u tome učestvovao. I Vojislav Koštunica - inače, premijer u vreme kada je Šarićev klan najviše kupovao po Srbiji - se pridružio optužbama da je Demokratska stranka odgovorna za slučaj Šarić, jer je ministar pravosuđa u to vreme bio iz Demokratske stranke.

ODNOS SNS I DSS

SNS i DSS su u istom ideološkom bloku, s tom razlikom što je SNS prohodnija kao stranka zbog svog populizma. DSS, odnosno Vojislav Koštunica je ideolog tog bloka i na njega se gleda kao na naslednika Dobrice Ćosića. Te spekulacije su u opticaju već neko vreme, a očituju se tretmanom Koštunice unutar samog bloka, pre svega unutar kruga oko Ćosića. SNS je njihov projekat sa idejom da to bude izborna baza Vojislava Koštunice. DSS ima više kadrova i ima program, posebno ekonomski. Osim toga, obema strankama je bliska Rusija u kojoj vide glavnog partnera Srbije ("i Rusija i EU"), a obe su protiv ulaska zemlje u NATO.

Nikolić vodi istu politiku u odnosu na

vladajuću koaliciju - podržava inicijativu DSS za smenu ministra ekonomije i regionalnog razvoja, Mlađana Dinkića. Vojislav Koštunica tvrdi da je aktuelna vlast pogubna za Srbiju, da su poljuljane državne institucije, narušen teritorijalni integritet zemlje, da je usvajanjem Statuta Vojvodine stvorena država u državi, i da se predloženom regionalizacijom nastavlja proces dezintegracije Srbije iznutra.

Koštunica poriče da je u sukobu sa Nikolićem i ističe da su navodni sukob uglavnom stvorili mediji, pa su ga još i preneli: „Nikolić i ja smo u više razgovora definisali naš odnos. Složili smo se da samo celovita Srbija može biti članica EU.”¹⁰

LOKALNI IZBORI U ARANĐELOVCU

Ovi izbori pokazuju da je predizborna kampanja za republičke izbore takoreći, već počela, mada nema naznaka kada će izbora stvarno biti. Rezultati su pokazali da su SNS i DS približno jednake po broju osvojenih glasova i da će u narednom periodu biti glavni rivali.

Rezultat koalicije oko Socijalističke partije Srbije pokazuje trend rasta ove partije. Funkcioner SPS Branko Ružić kaže da socijalisti „imaju kontinuiran trend rasta i da građani prepoznaju ono što koalicija čini u interesu i građana i države”. Za G17 plus je osvajanje tri mandata „potvrda ideje unije regionalnih stranaka”, a Liberalno demokratska partija svojim velikim uspehom smatra to što će prvi put ući u lokalni parlament u ovom gradu.

Sociolog Vladimir Vuletić, sa Filozofskog fakulteta kaže da apsolutnog pobjednika nema. SNS jeste osvojila najviše glasova, ali neko ko pretenduje da izazove vanredne parlamentarne

izbore ne može baš smatrati sjajnim rezultatom osvajanje oko četvrtine glasova.¹¹

Uprkos nastojanju da se u Srbiji stvori dvopartijski sistem, to je daleko od stvarnosti. SNS je upravo pravljena sa tom idejom. Dosadašnje iskustvo pokazuje da se male stranke grupišu, kako bi prešle cenzus, ali je isto tako uočljiva podela na dva bloka: jednog oko DS i drugog oko SNS.

Predsednik Tadić je na skupštini PUPS poručio najavljenom koaliciji SNS, DSS i NS da će ih „sprečiti da dođu na vlast”, da je „Beograd goreo kada se ova koalicija sastavila”, da su „ptice zloslutnice” i „donosioci crnih misli”.¹²

Lider SNS Tomislav Nikolić je ovaj govor protumačio kao „zaoštavanje odnosa na političkoj sceni”.¹³ Nikolić je tim povodom dao i pismenu izjavu: „Naprednjaci će biti trpeljivi i razumni do mere do koje nas vlast ne bude fizički ugrozila ili naša ljudska prava i politička prava, a onda ćemo odgovoriti predsedniku. Sramota me je što imam predsednika koji mi preti da, iako se pošteno bavim politikom, nikada neću doći na vlast i neću da pobedim. Sramota me je, i on ne može da me tera u mržnju, jer mi ne mrzimo nikoga”.¹⁴

Nikolić je takođe upozorio Tadića da razmisli o tome šta čini Srbiji otvoreno preteći polovini njenih građana, jer „ovoga časa SNS podržava minimum polovina građana Srbije”. Predsednik NS Velimir Ilić koji je nedavno fizički pretio portparolki DS, kaže da „ne može da veruje da se u 21. veku predsednik Srbije ponaša nedemokratski i necivilizovano i preti opoziciji”.¹⁵ Koštunica, pak, tim povodom ističe da to „podseća na stara komunistička vremena

10 Alo, 26. april 2010.

11 Politika, 27. april 2010.

12 Press, 27. april 2010.

13 Isto.

14 Isto.

15 Isto.

kada je vlast samo postojanje opozicije smatrala nedopustivim”.¹⁶

Analitičar Slobodan Antić kaže da je neobično obraćanje Tadića „radikalnim rečnikom” posledica straha od koalicije SNS i DSS: “Gostovanje Vojislava Koštunice na Skupštini SNS ne znači da su oni u koaliciji. Predsednik ih napada, a ta koalicija nije čak ni ozbiljno najavljena. Kako god, njegovo obećanje da će ih sprečiti da dođu na vlast je prerano. Tadić deluje zbuñeno i uplašeno od onog čega nema”.¹⁷

PROGNOZE ZA NAPREDNJAKE

Dovođenjem osam novih članova koji su poznati u političkim i stručnim krugovima, Srpska napredna stranka namerava da ojača svoje redove kako bi i objektivno postala ozbiljna alternativa vlasti. Politički analitičari smatraju da to nisu dovoljno zvučna imena sa kojim bi se mogla napraviti vlada u senci, ali su isto tako uvereni da se lideri naprednjaka na tome neće zaustaviti.

Vladimir Goati, predsednik Transparentnosti Srbije, kaže da je dovođenje novih kadrova u SNS samo nastavak akcije prikupljanja milion potpisa, kojom stranka želi da ostane u mobilnom stanju, ali i da pokaže mišiće partijama na vlasti: “To nisu veličine koje plene pažnju, dovode do promena i bitno usmeravaju nova pristupanja. Ukoliko ne usledi neko veliko iznenađenje, ovo je slabašan rezultat. Ipak, ja očekujem da će SNS uskoro u svoje redove dovesti neko poznatije ime, jer želi da podigne nivo svoje stranačke strukture”.¹⁸

Zoran Stojiljković, profesor na Fakultetu političkih nauka, smatra da se ozbiljno mora računati na SNS kao alternativu postojećoj vlasti. On,

16 Isto.

17 Isto.

18 Blic, 22. april 2010.

međutim, dodaje da im se svaki transfer može vratiti i kao bumerang. Tek će se videti da li su to ljudi koji imaju kapacitet. Sve zavisi i da li će neki od njih svoje tvrdnje potkrepiti dokazima. Hoće li Cvijan uspeti da dokaže da je bilo korupcije tokom reforme u pravosuđu, a problematičan je i Goran Knežević, bivši predsednik opštine Zrenjanin i bivši član DS, koji mora da dokaže da je nevin. Ako uspeju u tome, naprednjaci će profitirati.¹⁹

Novi kadrovi SNS su Bojan Dimitrijević - ministar trgovine u vladi Vojislava Koštunice i bivši funkcioner SPO, Goran Knežević - nekadašnji pokrajinski funkcioner DS i gradonačelnik Zrenjanina, Radoš Ljušić - bivši član Glavnog odbora DSS i nekadašnji direktor Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva, Oliver Antić - profesor Pravnog fakulteta i bivši dekan i član SRS, Brana Crnčević - književnik, bivši predsednik Matice srpske i nekadašnji član SRS, Vladimir Cvijan - bivši generalni sekretar Predsedništva Srbije i nekadašnji član opštinskog odbora G17 plus na Zvezdari, Zorana Milanović - stručnjak za energetiku i bivša savetnica Miroljuba Labusa, Goran Radosavljević Guri - nekadašnji komandant Žandarmerije.

Marko Blagojević, operativni direktor CESID, kaže da se deo biračkog tela dvoumi između Demokratske stranke i Srpske napredne stranke. Taj procenat je, doduše, trenutno mali, ali prilično je sigurno da će vremenom biti sve veći. On ističe da u narednih godinu dana nije realno očekivati raspisivanje izbora. “DS neće raspisivati izbore u situaciji u kojoj joj to ne odgovara. Kada Srbija bude dobila status kandidata za članstvo u EU, to bi mogao biti veliki predizborni potencijal za demokrate i stranke koje su s njima u koaliciji”.²⁰

Blagojević ne veruje da će zbog aktuelnih prelazaka u SNS pasti rejting Demokratske stranke,

19 Isto.

20 Danas, 22 april 2010.

ali naprednjaci ovakvim događajima „kرنje“ rejtinge drugih stranaka, kao što su DSS, SRS i NS! Te stranke sada vide da SNS počinje da se kadrovski osposobljava, kaže Blagojević.²¹ On još dodaje da prelasci pojedinaca iz Demokratske stranke u Srpsku naprednu stranku ne mogu da se odraze na pad rejtinga stranke Borisa Tadića.

Blagojević ističe da su naprednjaci kredibilna alternativa demokratama, ali da nije siguran kako će ih tretirati međunarodna zajednica. “Odvojivši se od SRS, Srpska napredna stranka je postala socijalno prihvatljivija samim tim što se orijentisala proevropski. Naprednjaci sada rešavaju ključni problem - da li mogu da pariraju po kadrovima vladajućoj stranci, odnosno da li u SNS ima dovoljno kvalitetnih kadrova za sve funkcije koje bi preuzela dolaskom na vlast. Dokazali su se po snazi, sakupivši milion potpisa građana, i sada rade na prikupljanju kadrova”.²²

Ciljna grupa SNS su nekadašnji birači radikala, DSS i Nove Srbije. Neku vrstu „usputne koristi“ naprednjaci bi mogli dobiti tako što bi im prišao jedan broj „novih“ birača DS i tako nešto je realno očekivati.²³

21 Press, 24. april 2010.

22 Isto.

23 Isto.

Srbija ne može značajnije iskoračiti prema EU dok ne postigne politički konsenzus na nivou celog društva. Taj nedostatak oseća se u svim reformskim zahvatima i značajno koči brže kretanje Srbije ka EU.

SNS je očigledno u ofanzivi i u tome uživa podršku celog konzervativnog bloka. Ta ofanziva liči na puzeći puč, ali u sadašnjem trenutku očitoma nema šanse na uspeh. Pri tome se koristi svim sredstvima da bi došla do kvalitetnijih ljudi. Problem ove stranke je to što nije ubedljiva u svojoj evropskoj orijentaciji i što joj je “udar na pesnica” bivši ratni lobi.

SNS nema program koji pokazuje proevropsku orijentaciju. Navodno će program obelodaniti kada se odredi datum izbora. Taj argument ne deluje ubedljivo i sluti na populizam koji u datoj ekonomskoj i socijalnoj situaciji može doneti određene rezultate, ali ne i rešenje. Teška socijalna situacija može iznedriti socijalni pokret koji bi išao na ruku radikalnoj desnici.

Međunarodna zajednica, EU i SAD, pre svega, u kontaktima sa SNS treba da insistiraju na obelodanjivanju njenog programa, kako bi se javnost upoznala sa sadržajem i zauzela kritički odnos. To bi ujedno relativizovalo kritiku SNS svega i svačega, bez istovremenog nuđenja sopstvenih alternativnih rešenja.